

Можливо, видавці вбачатимуть сенс у тому, щоб дублювати Екологічну енциклопедію в електронному вигляді у формі декількох DVD. Мультимедійне видання було б популярним серед молоді, що найчастіше користується електронними джерелами добування знань. Натомість, за паперовим виданням залишилася б представницька функція. Інакше воно навряд чи збережеться через роки, зважаючи на його популярність і багатофункціональність.

Завершити цю коротку рецензію вважаю за доцільне такими тезами:

- видання Екологічної енциклопедії є першою ластівкою результативної громадської діяльності нового для країни рівня, що заслуговує на відповідну високу оцінку; варто було б такий досвід запровадити й іншим громадським організаціям, зокрема Українському географічному товариству;
- Екологічна енциклопедія тепер і надалі буде брендом національної школи інвайронменталізму;
- це фундаментальне видання є практично довічною пам'яткою суспільно-важливої, стратегічно виваженої й актуально продуктивної діяльності однієї з найактивніших природоохоронних організацій країни – Всеукраїнської Екологічної Ліги;
- доречно на базі Екологічної енциклопедії створити Нормативний словник з інвайронментології;
- варто подумати над створенням Електронної (мультимедійної) Екологічної енциклопедії, перенісши її зміст на сучасні носії інформації. Це розширило б можливості та спектр використання Енциклопедії як науково-довідкового й освітньо-просвітницького джерела, так потрібного країні.

Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна

Отримано 5.02. 2009

Ж.М. Матвіїшина

ЦІННА КНИГА ПРО ПРИРОДУ УКРАЇНИ В ПЛЕЙСТОЦЕНІ

Куниця Н.А. Природа Украины в плейстоцене по данным малакофаунистического анализа.

Черновцы: Рута, 2007. – 240с. /Рецензенти П.Ф.Гожик, В.Н.Андрійчук. Наук.редактор Л.І.Воропай, укладач Б.Т.Рідуш.

Монографія підготовлена за матеріалами дисертації доктора географічних наук, професора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича **Миколи Олександровича Куниці** “Палеогеографічні реконструкції плейстоцену за малакофауністичними даними (на прикладі України)”.

Вона присвячена проблемам еволюційної географії, вивченню особливостей ландшафтогенезу антропогену на прикладі рівнин України. Детально розглянуто екологію та поширення малакокомплексів як основи для палеогеографічних реконструкцій. Виявлено особливості розвитку малакофауни, клімату й ландшафтів 17 холодних і теплих геохронологічних етапів плейстоцену, а також загальні просторово-часові закономірності ландшафтогенезу.

Викладений у книзі матеріал є результатом багаторічних експедиційних досліджень автора.

Книга складається з двох частин: у першій викладено принципи і методи палеогеографічних реконструкцій плейстоцену за даними малакофауністичного аналізу, у другій розглядаються етапи та закономірності розвитку фауни і палеоландшафтів. Головною метою роботи було виявлення і вивчення етапів та закономірностей розвитку і диференціації палеоландшафтів, формування їх типів і територіальної структурної організації.

Поставлена мета вирішувалася на основі двох груп завдань.

Серед палеонтологічних завдань були такі: цілеспрямований системний аналіз наземних і прісноводних молюсків на основі вивчення малакофауни нових місцезнаходжень і критичної оцінки фауни, яку вивчали інші дослідники; виявлення еколого-зоогеографічних комплексів молюсків – індикаторів палеоландшафтів холодних і теплих етапів плейстоцену; палеонтолого-стратиграфічна кореляція опорних розрізів плейстоцену різних регіонів України; виявлення етапів і закономірностей розвитку фауни молюсків, часових і просторових змін малакофауністичних комплексів.

До палеогеографічних завдань включено: розроблення методів просторово-часового палеогеографіч-

ного і палеоландшафтного синтезу; реконструкцію палеокліматів і палеоландшафтів плейстоцену, їх типологію; виявлення закономірностей просторової диференціації ландшафтів.

В основу роботи покладено геологічний, геоморфологічний, палеонтологічний і палеогеографічний матеріал, зібраний автором під час польових досліджень у складі експедиційних загонів Інституту геологічних наук АН УРСР (1953-1955 рр.), Сектора географії АН УРСР (1965-1966 рр.), Комплексної експедиції Чернівецького університету (1957-1962 рр.). Детально вивчено понад 500 розрізів плейстоцену в різних районах України, зібрано близько 900 зразків малакофауни, визначено її видовий склад. У роботі використано також колекційний матеріал інших дослідників з фондів Наукового природознавчого музею АН УРСР у Львові, Інституту геологічних наук і Відділення географії. Досліджено: літологічний склад відкладів, особливості їх стратифікації, викопні та сучасні ґрунти, умови поховання викопних черепашок. Зокрема, викопні ґрунти плейстоцену і голоцену Волині та Поділля були детально вивчені вперше.

Автор розробив методикку використання малакофауни для реконструкцій клімату і ландшафтів плейстоцену. Для отримання кількісних показників застосовано ареалогічний метод і метод кліматограм. Встановлення типів ландшафтів здійснено на засадах еколого-зоогеографічного аналізу видового складу викопних малакофауністичних комплексів. Побудовано 180 діаграм і спектрів.

Для палеогеографічних реконструкцій ефективним був метод картування поширення керівних і характерних видів молюсків для всіх стратиграфічних комплексів молюсків в одному і тому ж стратиграфічному горизонті, в одному історичному зрізі (складено 16 карт), а також поширення реконструйованих типів ландшафтів холодних і теплих етапів плейстоцену (15 карт).

Для палеогеографічних реконструкцій, де традиційно використовували дані речовинного складу відкладів, спор і пилку рослин, викопних ґрунтів, автор як провідні використовував дослідження фауни молюсків.

Автор вперше провів дослідження малакофауни в широкому просторово-часовому спектрі. Вони охопили 17 геохронологічних етапів плейстоцену рівнинної частини території України. Виявлено нові види молюсків, вивчено керівну для міжльодовиків'я банатикову фауну. Для всіх холодних етапів лесоутворення виділено малакофауністичні комплекси (використовувані як індикатори типів ландшафтів). Картування просторового розподілу цих комплексів дало змогу визначити межі зональних типів ландшафтів і виділити палеогеографічні провінції. Побудовано 15 оригінальних ландшафтних карт етапів плейстоцену.

Вперше в перигляціально-лесовій області України за даними малакофауни виявлено й охарактеризовано такі специфічні палеогенетичні типи ландшафтів як тундро-лукоstepові, тундро-stepові, тундро-лісоstepові, тундро-лісолукоstepові.

Монографія має важливе значення у контексті постановки і опрацювання ряду теоретичних питань. Серед них можна виділити такі: етапність розвитку фауни молюсків, особливості формування і змін малакофауністичних комплексів; часові й просторові зміни кількісних параметрів палеокліматів плейстоцену, встановлених за фауною молюсків; типологія, структура, динаміка і геологічний вік ландшафтів плейстоцену; закономірності просторової диференціації типів ландшафтів, формування під впливом геоморфологічних і кліматичних умов їх регіональних особливостей; характер загальних закономірностей розвитку малакофауни і встановлених за нею природних умов, зокрема кліматів і типів палеоландшафтів, що вказують на їх спрямований розвиток, ритмічність, зональність, провінціальність.

Палеогеографічні висновки, отримані автором монографії, контролювалися даними інших методів дослідження, зокрема палеопедологічного і спорово-пилкового. Все це забезпечило високу ступінь надійності результатів і достовірність наукових положень.

Отримані дані про індивідуальні особливості характерних для кожного етапу малакофауністичних комплексів, поряд з іншими даними, можуть слугувати основою для стратиграфічного розчленування континентальних відкладів плейстоцену. Це необхідно при проведенні великомасштабної геологічної зйомки та інженерно-геологічної оцінки четвертинних відкладів, робіт з меліорації, будівництва, пошуків розсипищ корисних копалин, проведенні природоохоронних заходів. Ці розробки можуть бути використані також для прогнозування змін довкілля під дією природних факторів впливу.

Список використаних джерел включає 442 назви.

Книга М.О.Куниці - видатного представника української палеогеографічної школи - є зразком ставлення до наукового пошуку, а отримані результати будуть використовувати ще не одне покоління геоморфологів, географів, зокрема палеогеографів. Книга є значним внеском у розвиток наших знань про навколишній світ, вона корисна і для представників інших галузей знань: геологів, ґрунтознавців, ботаніків, зоологів.

Завершуючи рецензію, передаємо прохання дружини Миколи Олександровича Л.І.Воропай та доньки М.М.Куниці висловити їхню щиру вдячність його учням Б.Т.Рідушу, М.В.Дутчаку, С.М.Кирилюку за активну участь у підготовці книги до видання, а також Д.Л. і С.М.Кирилюкам – за спонсорську допомогу.